

พระวินัยสงฆ์กับการเมืองการปกครอง
The Code of Monastic Discipline and
Politics and Governance

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัฒน์ อนนทจารย์

พระวินัยสงฆ์กับการเมืองการปกครอง

สุขพัฒน์ อนนทจารย์

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการ เรื่อง พระวินัยสงฆ์กับการเมืองการปกครอง มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอ หลักพระวินัยของพระพุทธเจ้าที่ทรงบัญญัติไว้ว่า พระภิกษุสามารถเล่นการเมืองได้หรือไม่ได้อย่างไร จะให้พระสงฆ์มีพื้นที่ทางการเมืองมากน้อยเพียงใด จากการศึกษาพบว่า ไม่มีพระธรรมวินัยข้อใดที่บ่งบอกหรือห้ามพระสงฆ์ลงเล่นการเมือง แต่ที่ปรากฏนั้นทรงห้ามไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการทหาร หากวิเคราะห์แล้วการทหารเป็นการเมืองหรือไม่ เพราะในสมัยพุทธกาลไม่ปรากฏมีคำศัพท์การเมือง มีแต่คำว่ากษัตริย์กับการทหาร แต่สถานการณ์ความจริงในปัจจุบัน พระสงฆ์สามเณรก็เป็นพลเมืองของรัฐ อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐ และภายใต้กฎหมายอันเดียวกันกับปวงชนของรัฐ พระสงฆ์สามเณรก็ยังเข้าการเกณฑ์ทหาร ปฏิบัติตามหน้าที่พลเมือง และที่สำคัญยังอาศัยอยู่ภายในรัฐ เพราะสถาบันศาสนายังเป็นสถาบันหลักของชาติ ดังนั้น จะให้พระสงฆ์ยืนอยู่จุดไหนของพื้นที่ทางการเมือง

จากการศึกษาพบว่า บางรัฐที่มีปวงชนนับถือพระพุทธศาสนา พระสงฆ์สามารถลงเล่นการเมืองได้ เช่น เป็นสมาชิกรัฐสภาได้ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (Member of The Parliament ; MP) เป็นตัวแทนของประชาชน ซึ่งได้รับการเลือกมาจากประชาชน เป็นต้น ในทางการเมืองสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติเป็นตัวอย่างทางการเมือง โดยเข้าไปชี้แนะผู้นำของรัฐ จากความเห็นที่ผิดหรือวางตัวไม่เหมาะสม ให้เห็นชอบปฏิบัติดีงามเพื่อความสุขของมหาชน หากภายในรัฐได้ที่เกิดขัดแย้งก็ทำให้เกิดความสมานฉันท์ต่อกัน เพื่อให้เกิดความสงบสันติสุขขึ้นภายในรัฐ พระพุทธเจ้าชี้แนะให้พระสงฆ์วางตัวไม่อยู่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จนเป็นที่จับตามองของปวงชน จนเห็นว่าพระสงฆ์วางตัวไม่เหมาะสมกับความเป็นสมณะ

Abstract

The objective of this academic article, titled “The Code of Monastic Discipline and Politics and Government,” was to determine the discipline, appointed by Our Lord Buddha, whether the monks could play politics or not and how much the monks could play their political roles. The study was not found any discipline to forbid the monks to play politics. It was, however, found the monks forbidden on involvement of military or the armed force. The analytical question was whether the military was politics or not because in the Lord Buddha’s time the word ‘Politics’ was not evident except the words ‘the king’ and ‘military.’ Under the current situation, the monks and novices were the state’s citizen under the state’s sovereignty and the same law for the state’s people. The monks and novices were conscripted for the army service, performed the citizen’s duty and lived in the state because the religious institution was also the nation’s main institution. Then, where should the monks stay in the political area?

The study was found that in some states with most of people believing in Buddhism the monks could be able to play politics. That is, the monk could be a member of the parliament, a member of the House of Representatives, a representative of the people, elected by people, etc. During the Lord Buddha's time, the Lord Buddha behaved himself as the political model by instructing the state leader from wrong view or improper behaviour to right view or proper behaviour for the people's welfare. If there was a conflict withing the state, the Lord Buddha would encourage reconciliation for the peace within the state. The Lord Buddha instructed the monks nonaligned on any political side because it would be seen the monks stayed away improperly from their recluship amidst the people's sight.

พระเจ้าสุทโธทนะตรัสกับเจ้าชายสิทธัตถะ

(พระเจ้าสุทโธทนะ) “สัตว์ป่าก็ยังคงอยู่ตามกฎของมัน สัตว์ตัวที่แกร่งสุดจึงอยู่รอด การเมืองกับป่าก็คล้ายคลึงกัน ผู้ที่แข็งแกร่งสุดจึงอยู่รอด...”

(เจ้าชายสิทธัตถะ) “ข้าต้องการสันติ ข้าต้องการความเป็นอิสระจากความเศร้าโศก... ไปที่ไม่มีใครเจ็บปวด ไปที่มีแต่สันติ ที่มีแต่สันติ ที่มีสติกำหนดชีวิตได้...”

“ทั้งหมดของมันคือ ความคิดเห็นและมุมมองที่ขัดแย้งกับท่านพ่อ ความขัดแย้งเรื่อง พรหมแดน ข้าไม่อยากเป็นราชา ข้าอยากเป็นอิสระจากความโศกเศร้าเท่านั้น ข้าต้องการ สันติ...”

จาก...พระพุทธเจ้ามหาศาสดาโลก

ความนำ

สุภาชิตลาตินโบราณได้กล่าวว่า “Ubi Societas Ibi Jus” แปลว่า ที่ใดมีสังคมที่นั่นมีกฎหมาย กฎหมายเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเกิดขึ้นของสังคม กฎหมายถือเป็นระบบที่ใช้ควบคุมสังคม เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่ร่วมกัน^๑ ดังนั้นกฎหมายจึงหมายถึง กฎข้อบังคับของรัฐหรือประเทศ ที่ใช้บังคับความประพฤติของบุคคล อันเกี่ยวข้องกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกัน ถ้าใครฝ่าฝืนหรือไม่ประพฤติปฏิบัติตามก็จะต้องมีความผิดและถูกลงโทษ กฎหมายจึงอยู่ในลำดับเดียวกับศาสนาและจรรยา คือ เป็นปรากฏการณ์ทางชุมชน ที่รวมกลุ่มกันเป็นสังคมหนึ่งๆ เพื่อให้สังคมสงบสันติ

พระพุทธศาสนามีศีล วินัย ดุคล้ายกับจะเหมือนกฎหมายบ้านเมือง แต่ในความเป็นจริงแล้วศีลเป็น กฎระเบียบข้อบังคับให้พระภิกษุและอุบาสกอุบาสิกาประพฤติปฏิบัติตาม แต่ศีลหรือวินัยไม่ได้เหมือนหรือมี ลักษณะเดียวกับกฎหมาย หากผู้ละเมิดฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษทัณฑ์ ส่วนศีลหรือพระวินัยพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเพื่อให้ประพฤติปฏิบัติ เพื่อนำตนและสังคมไปสู่ความเจริญ ไปสู่ความสุข ผลหรือโทษมีอยู่ในตัวเป็น

^๑ ชูติมา เกษียรสินธุ์, “ubi societas, ibi jus.....ที่ใดมีสังคมที่นั่นมีกฎหมาย”, ๓ มกราคม ๒๕๕๑,

< www.l3nr.org/ > (29 May 2015)

การเฉพาะ หากใครละเมิดก็จะได้รับผล คือ วิบากกรรม ที่จะต้องชดใช้ในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกฎหรือข้อที่ควรประพฤติดั่งนี้ และปฏิบัติเพื่อเป็นไปในทางเจริญ

จะเห็นได้ว่า พระวินัยของพระพุทธศาสนาจึงเป็นรากฐาน การเกิดวัฒนธรรม จารีตประเพณี แล้วได้ถูกพัฒนาการมาเป็นกฎหมายออกมาบังคับใช้สังคม ที่เห็นผลเชิงประจักษ์กำหนดบทลงโทษให้เห็นทันใด แต่พระวินัยให้เห็นผลก็ต่อเมื่อเจ้าตัวสำนึกผิดในสิ่งที่ทำ ลงโทษให้สำนึกในความดีให้ใส่ใจปิดทางอบาย

พระวินัยสงฆ์กับการเมืองการปกครอง

มีคำกล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันในสังคม จึงต้องปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบหรือข้อบังคับอื่นๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งกฎหมายต่างๆ ได้เข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิตของเราอยู่ตลอดเวลา มนุษย์จำเป็นต้องมีกฎหมายก็เพราะว่า

๑. สังคมของมนุษย์มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น จำเป็นต้องมีกฎออกมาควบคุมพฤติกรรม
๒. กฎหมายสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้แก่มนุษย์ ป้องกันภัยที่เกิดจากมนุษย์และอื่นๆ
๓. กฎหมายสร้างระเบียบให้แก่สังคม ทำให้สังคมมีระบบระเบียบรักษาสีธรรมมนุษย์ด้วยกัน

จะเห็นได้ว่า กฎหมายมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ เพราะเหตุที่มนุษย์จำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น กฎหมายจึงเป็นตัวกลางที่คอยกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคลในระดับต่างๆ พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องจิตใจ เป็นส่วนใหญ่ มีศีลเป็นตัวควบคุมกายภาพ มีบางคนได้ให้ทัศนะไว้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจ ไม่ควรเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยเฉพาะเรื่องกฎหมาย ดูเหมือนจะเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง เพราะว่า พระภิกษุสงฆ์ก็เป็นผู้นำทางด้านจิตใจ และเป็นผู้ที่มีบทบาทในการรักษาพระศาสนาเอาไว้ การใช้ชีวิตในวัดไม่ได้มีแค่พระธรรมวินัย ที่จะปฏิบัติเพื่อขัดเกลาจิตใจในจิตใจ แต่พระสงฆ์จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และกฎหมายก็บ่งบอกความเป็นผู้มีกิเลสเบาบางได้เช่นกัน หากปฏิบัติได้อย่างเคร่งครัดกิเลสก็เบาบางจากใจได้ พระสงฆ์ในบ้านเราจึงมีกฎระเบียบบังคับไว้ ดังนี้

๑. กฎของพระวินัย เป็นกฎที่มาทั้งในสิกขาบทและนอกสิกขาบท
๒. กฎหมายคณะสงฆ์ เป็นกฎที่ออกโดยรัฐและกรรมการเถรสมาคม
๓. กฎหมายบ้านเมือง เป็นกฎที่ออกโดยอำนาจรัฐและจารีตประเพณี

พระสงฆ์ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎพระวินัย กฎหมายบ้านเมือง กฎหมายคณะสงฆ์ และพระภิกษุสงฆ์ก็เป็นผู้ที่สืบทอดพระศาสนาโดยตรง พระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองหรือเสื่อมก็ขึ้นอยู่กับสถาบันของสงฆ์ เมื่อมีเหตุการณ์ทางบ้านเมืองเข้ามากระทบสิทธิและเสรีภาพของวงการสงฆ์ ก็มีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาโดยตรง จะกล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจอย่างเดียวไม่ได้ เมื่อนักบวชของพระพุทธศาสนาผู้ที่มีหน้าที่ในการรักษาศาสนาโดยตรง และมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องและอยู่ภายใต้กฎหมาย พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยอำนาจบ้านเมืองเป็นหลัก และอยู่ใต้กฎเกณฑ์ของบ้านเมือง ถ้าไม่ทำเช่นนั้น ความสงบสุขเรียบร้อยของสังคมก็เกิดขึ้นไม่ได้

ดังนั้น พระพุทธศาสนาจะอยู่เพียงลำพังหรือไม่เกี่ยวข้องอะไรกับสังคมภายนอกเลยไม่ได้ การกระทำในลักษณะดังกล่าวไม่ใช่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้น แต่เป็นไปเพื่อความหลุดโลก การกล่าวว่าพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจ ไม่เกี่ยวกับการเมืองนั้นจึงถือว่าเป็นการมองเพียงด้านเดียว ในลักษณะคล้ายกับคนตาบอดคือมูทะลุเชื่อในความเห็นของตนเพียงด้านเดียว แบบชนิดที่ไม่ยอมฟังใคร ลักษณะความเห็นเช่นนี้จึงใช้ไม่ได้

เป็นความเห็นที่ดูคล้ายจะถูกแต่ผิด^๒ เพราะการเมืองเป็นเรื่องทางกายภาพ ในขณะที่เดียวกันศาสนาก็มีเรื่องกายภาพด้วยเช่นกัน แต่ที่แตกต่างกันก็อยู่ที่จิตใจ มีเป้าหมายเพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์เช่นกัน แต่การเมืองอยู่ในระดับโลกียะ ส่วนศาสนาอยู่ในระดับโลกุตระ แต่การจะเข้าถึงโลกุตระจะต้องผ่านโลกียะไปก่อน

๑. พระวินัยที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงห้ามพระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองโดยตรง ทรงสั่งสอนให้พระสงฆ์จาริกไปเพื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ก็ปรากฏในพระวินัยส่วนที่เป็นอาทิพรหมจาริกาสึกษา (ข้อปฏิบัติอันเป็นส่วนเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์) คือ ศีล ๒๒๗ ข้อ มีสิกขาบทที่พอจะเกี่ยวกับการเมือง ดังนี้

๑.๑ ในปาจิตติย อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๘ มีว่า ในสมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่วัดพระเชตะวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี ในคราวที่พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ไปทำสงคราม ได้มีพระภิกษุพวกฉัพพัคคีย์ได้ออกไปดูกองทัพ เฝื่อนว่าพระองค์ได้เห็นก่อนจึงได้ตรัสเรียกมาถามว่า “พระคุณเจ้าพากันมาทำไมกัน...?” พระภิกษุพวกฉัพพัคคีย์ตอบว่า “พวกอาตมาอยากดูมหาพิตร” จึงมีรับสั่งว่า “การที่พระคุณเจ้ามาดูผู้เพลิดเพลนในการรบไม่มีประโยชน์ พระคุณเจ้าควรจะไปดูพระพุทธเจ้าถึงจะดี” เมื่อพวกชาวบ้านได้เห็นต่างก็พากันติเตียนว่า “พระสงฆ์มาดูกองทัพ พวกที่มาเป็นทหารเพราะต้องเลี้ยงชีพ ต้องมีหน้าที่ดูแลลูกๆ และเมีย พระสงฆ์มีผู้มาถวาย มีชีวิตที่ดีอยู่แล้ว ไม่ควรมา” พระสงฆ์ได้ยินชาวบ้านพูดเช่นนั้น ก็พากันไปกราบทูลรายงานพระพุทธเจ้า พระองค์จึงได้บัญญัติอุยยุตตสิกขาบทว่า “ภิกษुकองทัพที่ยกไปเพื่อจะรบกัน เป็นปาจิตติย”^๓

๑.๒ ในปาจิตติย อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๙ มีว่า ในสมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่วัดพระเชตะวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี ในคราวที่พระเจ้าปเสนทิโกศลจะได้ไปทำสงคราม ได้มีพระภิกษุพวกฉัพพัคคีย์ได้ออกไปดูกองทัพ หากมีการกิจจำเป็นที่จะต้องเข้าไปร่วมในกองทัพ แต่ออนุญาตให้อยู่ได้เพียง ๓ วัน ๓ คืน เท่านั้น แต่พระภิกษุพวกฉัพพัคคีย์ออกไปอยู่มากกว่านี้ เมื่อพวกชาวบ้านได้เห็นต่างก็พากันติเตียน พระสงฆ์ได้ยินชาวบ้านพูดเช่นนั้น ก็พากันไปกราบทูลรายงานพระพุทธเจ้า พระองค์จึงได้บัญญัติเสนาवासสิกขาบทว่า “ภิกษุพักอยู่ในกองทัพเกิน ๓ คืน เป็นปาจิตติย”^๔

๑.๓ ในปาจิตติย อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ มีว่า ในสมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่วัดพระเชตะวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี ในคราวที่พระเจ้าปเสนทิโกศลจะได้ไปทำสงคราม ได้มีพระภิกษุฉัพพัคคีย์รูปหนึ่งได้เข้าไปอยู่ในค่ายกองทัพ ตามกำหนดการที่อนุญาตให้อยู่ได้เพียง ๓ วัน ๓ คืน ในช่วงเวลาที่อยู่นั้นได้เข้าไปดูการสู้รบ การตรวจตราพลทหาร การจัดกระบวนทัพทหาร หมู่ทหารที่จัดพลเรียบร้อยแล้ว การฝึกซ้อมการใช้อาวุธ เมื่อพวกชาวบ้านได้เห็นต่างก็พากันติเตียน พระสงฆ์ได้ยินชาวบ้านพูดเช่นนั้น ก็พากันไปกราบทูลรายงานพระพุทธเจ้า พระองค์จึงได้บัญญัติอุยโยธิกสิกขาบทว่า “ภิกษุดูการรบ การตรวจพล การจัดทัพและทัพที่จัดเป็นขบวนเสร็จแล้ว เป็นปาจิตติย”^๕

^๒ Super-doctor, “พระพุทธศาสนากับการเมือง (สมควรที่จะบัญญัติเป็นศาสนาประจำชาติหรือไม่)”, ๓ เมษายน ๒๕๕๑,

< <http://๔.bp.blogspot.com/> > (26 May 2015)

^๓ วิมพา. ๒/๕๖๒-๕๖๖/๔๙๖-๔๙๙.

^๔ วิมพา. ๒/๕๖๗-๕๗๐/๕๐๐-๕๐๑.

^๕ วิมพา. ๒/๕๗๑-๕๗๔/๕๐๒-๕๐๔.

แต่ก็ทรงยกเว้นสำหรับบางกรณีจำเป็น เช่น มีญาติป่วยอยู่ในกองทัพ ก็ทรงอนุญาตให้เข้าไปกองทัพได้ แต่พักได้ไม่เกิน ๓ ค่ำ และระหว่าง ๓ ค่ำนั้น ก็ทรงไม่ให้พระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเตรียมกองทัพ

๒ การแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ผิดพระธรรมวินัยหรือไม่

พระวินัยที่เกี่ยวข้องกับการเมืองข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ไม่ทรงประสงค์จะให้พระภิกษุไปยุ่งเกี่ยวกับศึกสงครามซึ่งเป็นเรื่องของบ้านเมือง หรือผู้ปกครองบ้านเมืองจะทำการต่อสู้ป้องกันดินแดนของตน หรือการขยายเขตพระราชอำนาจออกไปยังดินแดนต่างๆ ซึ่งการดังกล่าวต้องมีการรบราฆ่าฟันกันตามปกติวิสัยของการสงคราม แต่ไม่ใช่ปกติวิสัยของสมณะที่จะไปร่วมยินดีกับการดังกล่าวด้วย

ความเกี่ยวข้องทางการเมืองที่เราต้องการศึกษา ไม่ได้มีลักษณะของการไปดุกำลังพล การไปพักอยู่ในกองทัพ หรือการไปดุกการซ้อมรบ แต่เรากำลังหมายถึงการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การออกไปร่วมชุมนุมของพระสงฆ์ การออกไปร่วมชุมนุมกับฆราวาส เพื่อเรียกร้องบางสิ่งบางอย่างจากรัฐ ซึ่งเมื่อตรวจสอบข้อห้ามในพระวินัยก็จะพบว่า ไม่มีข้อห้ามการแสดงออกทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวข้างต้น

ในเบื้องต้นก็พอจะสรุปได้ว่า พระวินัยห้ามการไปยุ่งเกี่ยวกับกองทัพ การศึกสงคราม แต่ไม่ได้ห้ามการแสดงออกทางการเมืองในลักษณะอื่นๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น หรือการชุมนุม สิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ห้ามไว้นี้ ก่อนจะปฏิบัติควรพิจารณาโดยใช้หลักพระธรรมวินัย ดังนี้

๒.๑ **วัตถุประสงค์ในการบัญญัติวินัย ๑๐ ประการ** ซึ่งมีใจความสำคัญที่เกี่ยวกับประเด็นนี้คือ เพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว^๖ และในอีกสูตรหนึ่งอธิบายว่า สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งที่ไม่ควรและขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร แต่สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งที่ควรและขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร^๗

๒.๒ **หลักมหาปเทศ ๔** ซึ่งมีใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องว่า การอ้างพุทธพจน์ การอ้างสงฆ์ การอ้างพระเถระจำนวนมาก และการอ้างพระเถระรูปหนึ่งขึ้นว่า คำพูดนี้ได้มาจากแหล่งดังกล่าวก็ไม่ควรยืนยันหรือปฏิเสธทันทีแต่ควรตรวจสอบกับพระธรรมและพระวินัยดูก่อนแล้วจึงเชื่อถือและปฏิบัติตามได้^๘

๒.๓ **หลักตัดสินพระธรรมวินัย ๘ ประการ** ซึ่งมีใจความว่า ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความคลายกำหนด ความหมดเครื่องผูกมัด ความไม่พอกพูนกิเลส ความมักน้อย ความสันโดษ ความสงัด การประกอบความเพียร และความเลื่องง่าย ธรรมเหล่านี้เป็นคำสอนของศาสดา^๙

๓ กฎมหาเถรสมาคมห้ามพระสงฆ์ยุ่งการเมือง

มหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งเรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๘ ไว้ในหนังสือแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๘๓ ตอนที่ ๑ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๘ ว่า^{๑๐}

“...ข้อ ๔ ห้ามพระภิกษุสามเณรเข้าไปในที่ชุมนุม หรือในบริเวณสภาเทศบาล หรือสภามหาเมืองอื่นใด หรือในที่ชุมนุมทางการเมือง ไม่ว่ากรณีใดๆ

^๖ วิ.ม.หา. ๑/๒๐/๓๗.

^๗ วิ.ม.หา. ๕/๙๒/๑๓๑.

^๘ ที.ม. ๑๐/๑๑๓-๑๑๖/๑๔๔.

^๙ วิ.จุล. ๗/๕๒๓/๓๓๑.

^{๑๐} ชูชาติ สุทธิธรรม, “พระสงฆ์กับการเลือกตั้ง : ส่งเสริมประชาธิปไตยหรือทำลายความเป็นกลาง”, ๓ มกราคม ๒๕๕๕,

ข้อ ๕ ห้ามพระภิกษุสามเณรทำการใดๆ อันเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ การหาเสียง เพื่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาเทศบาลหรือสภาการเมืองอื่นใดแก่บุคคลหรือ คณะบุคคลใดๆ

ข้อ ๖ ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมชุมนุมในการเรียกร้องสิทธิของบุคคลหรือคณะบุคคลใดๆ

ข้อ ๗ ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมอภิปรายหรือบรรยายเรื่องเกี่ยวกับการเมืองซึ่งจัดตั้งขึ้นทั้งในวัด และนอกวัด

ข้อ ๘ ให้พระสังฆาธิการตั้งแต่ชั้นเจ้าอาวาสขึ้นไป ผู้มีอำนาจหน้าที่ในทางปกครองชี้แจงแนะนำผู้ อยู่ในปกครองของตนให้ทราบคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ และกวดขันอย่าให้มีการฝ่าฝืนละเมิด

ข้อ ๙ พระภิกษุสามเณรรูปใดฝ่าฝืนละเมิดคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ ให้พระสังฆาธิการผู้ปกครอง ไกล่ชิดดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตน

ถ้าความผิดเกิดขึ้นนอกเขตสังกัด ให้เจ้าคณะเจ้าของเขตที่ความผิดเกิดขึ้นว่ากล่าวตักเตือนแล้วแจ้ง ให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองไกล่ชิดดำเนินการ”

มหาเถรสมาคมได้แสดงผลของการห้ามพระภิกษุสามเณร ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองไว้ด้วย ท่านชูชาติ สุทธะ ได้แสดงทัศนะและสรุปไว้ ดังนี้

๑. การเมืองเป็นหน้าที่ของฆราวาสผู้มีสิทธิตามกฎหมายโดยเฉพาะ ไม่ใช่หน้าที่ของพระภิกษุ สามเณรผู้อยู่นอกเหนือการเมือง จึงไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แม้ผู้ได้รับเลือกเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว หากบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา ก็ขาดจากสมาชิกภาพแห่ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทันที

๒. การที่พระภิกษุสามเณรเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือช่วยสนับสนุนการเลือกตั้งบุคคลใดๆ เพื่อเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสภาเทศบาลเป็นต้น ย่อมเป็นการประพฤติดิวิสัยของสมณะ (ผู้สงบ) บรรพชิต (ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมอง) นำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเองและหมู่คณะตลอดถึงพระศาสนา เป็นที่ติเตียนของ สาธุชนทั้งในและนอกพระศาสนา เพราะสมณะและบรรพชิตสมควรวางตนเป็นกลาง ทำจิตให้กว้างขวาง ด้วย เมตตาทั่วไปแก่ชนทั้งปวงผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยไม่เลือกหน้า

๓. ในตำแหน่งที่มีผู้แข่งขันชิงกันมากคน พระภิกษุสามเณรเข้าช่วยให้ผู้ใดได้ ย่อมเป็นที่พอใจ ของผู้นั้น แต่ผู้ที่ไม่ได้อีกเป็นจำนวนมากกับพวกพ้องย่อมไม่พอใจ เสื่อมคลายความเคารพนับถือ

๔. ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์และความดำรงอยู่ของพระศาสนา ขึ้นอยู่กับความเคารพนับถือของ ประชาชน พระภิกษุสามเณรจึงควรทำตนให้เป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนทั่วไป ไม่ควรทำตนให้เป็นพวก เป็นฝ่ายของผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งจะทำให้ชนทั้งหลายเห็นว่าไม่ตั้งอยู่ในธรรม เกิดความเบื่อหน่ายคลายความนับถือ และติเตียนต่างๆ

แต่หากพระสงฆ์ท่านใดไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองแล้ว ความมัวหมองของศีลของข้อวัตรปฏิบัติของท่านก็ มักตามมาทันที จะเกิดการแบ่งกลุ่มของประชาชนจะเกิดการชิงดีชิงเด่น แย่งชิงกันและกัน ในที่สุดอาจ นำมาซึ่งการทำลายล้างผลาญกันก็อาจเป็นไปได้

ดังนั้น พระสงฆ์เป็นผู้บริสุทธิ์ปราศจากความขัดแย้ง หรือการชิงดีชิงเด่นเหล่านี้ ท่านจึงต้องอยู่เหนือ การเมือง ไม่ให้ท่านมายุ่งเกี่ยวการเมือง พระพุทธเจ้าเองก็ทรงมีความสัมพันธ์กับนักการเมือง แต่พระองค์ทรง มีฐานะอยู่เหนือการเมือง มีความเป็นกลางทางการเมือง ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะการให้คำปรึกษาแนะนำ เพื่อให้การปกครองสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถอำนวยประโยชน์ให้กับประชาชนได้มากขึ้น^{๑๑}

^{๑๑} พระมหาธรรมมรุต อริยมโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ หลักรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก”, วิทยานพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒). หน้า (บทคัดย่อ).

บทสรุป

หลักการบัญญัติกฎหมายทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายฉบับใดที่ตราออกมาบังคับใช้กับคนทุกประเทศ กรอบแนวคิดมาจากจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่สร้างมา ต้นคิดมาจากคำสอนทางศาสนา ที่คนในชาติได้สืบทอดนับถือกันมา หากกล่าวถึงศาสนาก็คือกฎระเบียบที่เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐาน ที่เราเรียกว่า ศีลธรรม อย่างในพระพุทธศาสนาก็จะมีหลักศีล ๕ ที่นิยมเรียกว่า หลักมนุษยธรรม (human rights) เป็นคุณธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์เป็นปกติของความเป็นมนุษย์ มนุษย์มีจิตที่ประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย จึงได้ชื่อว่า มนุษย์ ใจมนุษย์จะประเสริฐได้ต้องมีใจเป็นปกติ ใจเป็นปกติก็คือมีศีล ๕ ศีลก็คือปกติของความเป็นมนุษย์ เป็นทุนเดิมที่ต่ำสุดของความเป็นมนุษย์ เมื่อทำผิดศีล ๕ แล้วคุณสมบัติความเป็นมนุษย์ก็จะขาดหายไป อาจกล่าวได้ว่า ศีลเป็นข้อปฏิบัติที่มนุษย์แสดงออกต่อกัน เพื่อสร้างความสงบสันติต่อกัน

หากจะกล่าวถึงว่า พระสงฆ์สามเณรยุ่งเกี่ยวกับการเมืองได้หรือไม่ นั่นเป็นข้อที่สรุปได้ยากพอสมควร เพราะในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าก็ปฏิบัติ และแสดงออกทางการเมือง ที่ปรากฏให้เห็นพอสมควร ในฐานะผู้ประกาศความสงบสันติแก่มวลชน และบัญญัติพระวินัยให้พระภิกษุ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวโดยตรง แต่ให้เข้าไปเพื่อเป็นตัวกลางให้ลด ละ เลิก ความขัดแย้งที่มีต่อกัน และสร้างความปรองดองสมานสุขต่อกัน วางตนเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงาม ก่อให้เกิดความสุขต่อส่วนรวม พระพุทธเจ้าได้วางโทษอย่างเบาต่อผู้ฝ่าฝืน แต่ไม่ได้ปรับเป็นอาบัติอย่างหนัก อาจจะเล็งเห็นถึงความสำคัญ เพื่อให้เข้าไปลด ละ ความขัดแย้ง ให้เข้าไปสร้างหลักความดีต่อกัน ปรับเปลี่ยนทัศนคติให้เห็นผิดเป็นชอบ และชักนำผู้นำให้เห็นทางนำไปสู่ความสงบสันติ

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาล่วงเลยมาถึงกาลปัจจุบัน ได้มีกลุ่มสาวกและผู้นำรัฐเห็นว่า อาจมีพระสงฆ์บางรูปยังไม่เข้าใจบทบาททางการเมือง ตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป มหาเถรสมาคมในฐานะผู้กำกับดูแล การปกครองพระสงฆ์ จึงได้ออกกฎระเบียบข้อบังคับมา เพื่อบังคับใช้ให้พระสงฆ์ตระหนักในหน้าที่หลักของพระสงฆ์เอง ส่วนรัฐก็ออกกฎหมายมา เพื่อไม่ให้พระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองโดยตรง เพื่อให้เกิดข้อแตกต่างกับพระสงฆ์ต่างประเทศ ที่มีบางรัฐบางพื้นที่ได้อนุญาตให้พระสงฆ์เล่นการเมืองเหมือนชาวบ้าน แต่ความจริงนั้นขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของชาวบ้านว่า พระสงฆ์เล่นการเมืองมีความเหมาะสมหรือไม่ พื้นที่การเมืองอยู่ในระดับไหน บ้านเมืองเราส่วนหนึ่งมองว่าให้ท่านมีสิทธิตามหน้าที่พลเมือง แต่ให้ท่านวางตัวในกรอบธรรมาธิปไตย เพื่อนำหลักธรรมาธิปไตยไปสู่ชาวบ้าน อีกฝ่ายกลับมองว่า ให้ท่านอยู่แบบสมณะसारูปไปเลย ไม่ควรลงมายุ่งเกี่ยวในเรื่องของชาวบ้าน ให้ทำหน้าที่หลักกำจัดกิเลสมีเป้าหมายคือพระนิพพาน.

เอกสารอ้างอิง

ก. เอกสารปฐมภูมิ : (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย. เล่มที่ ๑, ๒, ๕ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มูลนิธิ. พระไตรปิฎกภาษาไทย. เล่มที่ ๗, ๑๐ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ : (Secondary Sources)

๑. หนังสือภาษาไทยทั่วไป

๒. วิทยานิพนธ์/วิจัย : (Thesis/Research)

พระมหาธรรมรัตน์ อริยมโน, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ หลักรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

๓. ภาษาอังกฤษ

๔. เว็บไซต์ : (Web Site)

ชุตินา เกษียรสินธุ์, “Ubi societas, ibi jus.....ที่ได้มีสังคมที่นั่นมีกฎหมาย”, ๓ มกราคม ๒๕๕๑,
< www.l3nr.org/ > (29 May 2015)
Super-doctor, “พระพุทธศาสนากับการเมือง (สมควรที่จะบัญญัติเป็นศาสนาประจำชาติหรือไม่)”,
๓ เมษายน ๒๕๕๑,
< <http://๔.bp.blogspot.com/> > (26 May 2015)
ชูชาติ สุทธิ, “พระสงฆ์กับการเลือกตั้ง : ส่งเสริมประชาธิปไตยหรือทำลายความเป็นกลาง”, ๓
มกราคม ๒๕๕๕,
< <http://www.mcupyo.com/> > (27 May 2015)

